

נדה ד

מח' חזקיה ור' יוחנן

הרמב"ן (ד"ה והא דאמרינן) כתב דבכל אוקימתות של הגמ' מיירי באינה בדוקה, דאל"כ הרי יש חז' טהרה, ופשיטא דטהור, אבל בלישנא דמכוסה רש"י (ד"ה ואיבעית) חולק, דמיירי בבדוקה, ובח"י הר"א הביא דעת רש"י שגם באוקימתא של זוית בית מיירי בבדוקה.

כל הטומאות כשעת מציאתן

התוס' (ב. ד"ה מעת, עירובין לה: ד"ה כל, כתובות עו. ד"ה על) כתבו דכל הטומאות כשעת מציאתן היא חומרא דרבנן לתרומה וקדשים, והכריחו כן דמאי שנא נגע אי' בלילה מאשה שראתה דם, ואין לומר דהכא היא בדוקה, שהרי כיון שמצוי בה דם כאינה בדוקה דמי.

אמנם התוס' בפסחים (צא. ד"ה שהיה) כתבו דאדם שהיה מפקח הגל ונמצא מת תחתיו, שהמפקח טמא למפרע דכל הטומאות כשעת מציאתן. והט"ז (יו"ד סי' שצז סק"ב) כתב דאע"ג שיש חזקת חיים, זהו רק אם דנים אם האדם חי, אבל אם ודאי מת, אלא דדייננן מתי מת, לא שייך חזקת חי, כיון דהחיים כולם מתים, ואזלא החזקה לומר דהשתא הוא דמת.

אבל התוס' רי"ד (קידושין עט.) כתב להדיא דדין שעת מציאתן הוא מדאורי', דהא מהני גם לטהר, והוא חלוק מנדה ובגרות, דהכא היא ודאי טמאה עכשיו, והנידון הוא מתי נטמאה, וכלפי זה שייך לדון ע"פ חזקה דמעיקרא, משא"כ בנידון של נגע באחד בלילה, הנידון הוא 'אם' נגע בו, ולא 'מתי' מת, ולהכי לא שייך חזקה, אלא כיון שיש טומאה לפנינו, לא מתחדשים שלא היה כאן טומאה. [והשי"ש ש"ג פ"ו הק' כמה קושיות על הרי"ד, כמו בכלי חרס אם עכשיו הוא מכוסה, נקטינן שהיה מכוסה גם בזמן שהיה באהל המת, אף שהטומאה ברורה, אבל למשנ"ת מיושב].

הרמב"ם הביא כל דינים אלו בסתמא, ולא הזכיר שהוא דוקא לתרומה וקדשים, והחכם צבי (סי' ג') דייק מזה שהוא דין דאורי' לטמא או לטהר.

הרמב"ן (ב: ד"ה ואקשינן) הק' מאי שנא אשה מנגע בא' בלילה, ותירץ דהכא יש לה חזקת טהרה כיון שבדקה עצמה, והתם מיירי שלא ראוהו חי, ולהכי לא חשיב חזקת חייו. והרשב"א שם (ד"ה ופריק התם) תירץ דלגבי נדה חשיב כספק ביאה, ואילו לגבי נגע באחד בלילה הוי ודאי מגע. והמל"מ (פ"י מקואות ה"ז) נקט בדעתו דכל הטומאות כשעת מציאתן הוי דין דאורי'.

ראוהו חי מבערב

הנודע ביהודה (אה"ע קמא סי' לא) כתב בזה כמה דרכים: אליבא דתוס' דכל הטומאה הוא מדרבנן, י"ל שהוא בגדר בתקנת חז"ל, שלא תיקנו לטמא למפרע עכ"כ, אבל אם הוא מדאורי', פירש דבעינן שיראו אותו חי במקום זה, דאין מחזיקין טהרה ממקום למקום, וכ"כ המקו"ח (סי' תסז סק"א), וכבר קדמם הריטב"א (ד"ה נגע). והנוב"י פירש עוד דאף שהיה ודאי חי באיזה זמן, אבל כיון שלא הכירו מקודם, לא שייך בזה חזקה, שהרי יש אנשים מתים בעולם, ואין 'חזקה' דאדם זה הוא מן החיים ולא המתים.

נגע באחד בלילה – ברה"י ורה"ר

בתוספתא (טהרות פ"ו) מבוי דר"מ מטהר דוקא ברה"ר, וכן בראוהו חי מבערב, חכמים טהרים דוקא ברה"ר. והתוס' (ד"ה כי) כתבו דאליבא דחזקיה דקופה בדוקה טהורה, גם ברה"י יש לטהר.

ובעיקר החילוק בין רה"י ורה"ר, הר"ש (טהרות פ"ה מ"ז) הק' מזה על כללא דהתוס' דבטומאה דלמפרע אין לחלק בין רה"י ורה"ר, דהא קמן מחלקינן. ובדעת התוס' נראה דהחילוק בין רה"י ורה"ר הוא מדרבנן בעלמא, וכדמוכח בתוס' (ג: ד"ה איכא), וכן צידד התוס' הרא"ש לעיל (ב. ד"ה קסבר). ועי"ל דהכא לא חשיב למפרע כיון שהספק הוא על הנוגע ולא האשה.

אין מחזיקין טומאה ממקום למקום

הרשב"א בכתובות (עה: ד"ה רבה) אמר שזהו גם יסוד הדין של כאן נמצאו כאן היו, שאין להחזיק ריעותא לרשות אחרת, ועד"ז כתב שם (עו. ד"ה רב אשי) דרב אשי סובר דדוקא לגבי טומאה אמרינן שאין מחזיקין ממקום למקום.

המג"א (סי' תסז סקכ"ה) כתב שאם העבירו קדירה למקום אחר ונצטננה ומצאו שם חטה, שאין לאסור המאכל [דנימא שהחטה היתה בה בזמן שהיתה רותחת], שהרי אין מחזיקין טומאה ממקום למקום. והפמ"ג (יו"ד סי' קה סק"ג) והש"ש (ש"ג פ"ה) הק' עליו דהא הרמב"ם פסק כר' יוחנן, ותירץ המחצית השקל שזהו רק משום חומרא דטהרות, אבל ריו"ח מודה מעיקר הדין שאין מחזיקין ממקום למקום.

שרץ ומחט

התוס' (ד"ה שהכל) הק' דהא כל הטומאות כשעת מציאתן הוי חומרא דרבנן, ואיך מהני הכא לטהר, ותירצו דשאני הכא שמעמידין הטהרות בחזקתן. וקשה דהא המחט הוחזק שלא להיות שבור, וא"כ אמאי מכריעין ע"פ חזקת הטהרות. והחדוד הלכות תירץ דהכא לא שייך חזקה כלל, שאין הנידון מתי נשבר, אלא מתי נפל – מקודם שנשבר או אחרי, ובוה לא שייך חזקה כלל. אבל המקו"ח הנ"ל תירץ דהכא יש תרתי לטיבותא – חזקת הטהרות ושבור לפנך. והש"ש (ש"ג פ"ה) ביאר משום שהוא דבר שאין בו דעת לישאל.

ככר – ספק טומאה ברה"י

בקושית הגמ' דככר הוי ס"ט ברה"י לכאוי תקשה, דככר הוי נידון של למפרע, דדוקא אח"כ מצא שהוא ספק שנטמא. ותירץ מו"ר הגאון ר' רפאל שמואבליץ (שיעורי ר' רפאל, חזקות סי' ו') דכיון שהמדף היה שם מעיקרא אין זה התחדשות של ריעותא למפרע, שהרי מעיקרא הטומאה היה שם [משא"כ בנדה, אין לחדש ריעותא למפרע].

מעט לעת

בקושית הגמ' מאי טעמא דרבנן, פירשו התוס' בגיטין (לא. ד"ה מעת) ותוס' רא"ש כאן (ד"ה מ"ט) דלא הק' כן בגיטין שם, ודוקא בסוגין שהרי אשה מרגשת בעצמה וא"כ בדין הוא שתהא דיה שעתה, ואם תאמר שנקנסו אותה, א"כ תטמא מעל"ע כהלל.

ובהא דלמעשה מטמאה מעל"ע, בגמ' מבוי שקנסו עונה יתירה משום שלא בדקה עצמה. אבל צ"ע, דעונה ראשונה אמאי טמאה, ובחדוד הלכות (ב. בתד"ה מעת, ד: ד"ה שחרית) ביאר דכותלי בית הרחם מעמידין דם י"ב שעות, וכ"כ הנוב"י קמא יו"ד סי' מו (ד"ה ומ"ש עוד מחותני). אבל ברש"י לעיל (ב. ד"ה לא כדברי) משמע דלא מוקמי יותר מעל"ע. וברש"י בסוגין (ד"ה שחרית) משמע שאם לא בדקה, דמטמאין טהרות של אמש מעיקר הדין, וצ"ע טובא, דמבוי בגמ' שהוא קנס, וכמשה"ק החדוד הלכות.

ונראה בזה כמש"כ החזו"א (סי' צז סק"א) והמי נפתוח (פרפר מו סק"ב) דעיקר התקנה היתה לברר טהרתה, ולא לסמוך על חזקתה, ונכלל בתקנה שאם באמת מוצאת דם שהיא מטמאה כל אותה העונה, והיה בדין דליסגי בכך, אלא שהוסיפו עונה משום קנס, והא דלא הוסיפו יותר מעונה אחת הוא משום דכותלי בית הרחם אינן מעמידין דם יותר מעל"ע, ולחכי מהני האי תקנה שלא תטמא טהרות של אמש, דאילו היתה בודקת בשחרית, לא היתה צריכה לטמא טהרות של אמש.